

Diarienummer: RS 2019-01844

Datum: 2022-06-23

Slutrapport

Överenskommelsen mellan Västra Götalandsregionen och det civila samhället mandatperioden 2019–2022

Innehållsansvar: Arbetsgruppen för överenskommelsen mellan VGR och det civila samhället
Handläggare: Sofia Emanuelsson

Förord

Slutrapport för överenskommelsen mellan Västra Götalandsregionen (VGR) och det civila samhället är en återrapportering till regionstyrelsen (RS), via beredningen för folkhälsa och social hållbarhet i Västra Götalandsregionen. Rapporten är gjord av överenskommelsens arbetsgrupp som tillsatts av regionstyrelsen för att hantera den handlingsplan för överenskommelsens arbete 2020 – 2022, som beslutats om av regionstyrelsen (RS 2019–01844 §§ 77 och 367).

I den av regionfullmäktige antagna överenskommelsen (RF 2014-11-25 § 174) anges att överenskommelsen ska skapa förutsättningar för en *jämbördig* dialog mellan det civila samhällets olika företrädare i Västra Götalands län och VGR och öka kunskapen om respektive part. Överenskommelsen verkar också för att fler samarbeten mellan det civila samhället och VGR ska ske med fler utförare inom välfärdstjänsterna. Samverkan ska ske med det civila samhällets oberoende som övergripande förhållningssätt, med utgångspunkt i dess särart och värdegrund och med omsorg om medlemsnytta och samhällsnytta.

Det är överenskommelsegruppens övertygelse att samverkan mellan regionen och det civila samhället är avgörande för att vi ska lyckas att uppnå visionen om det goda livet i Västra Götaland;

- Det civila samhället sitter på insikter och erfarenheter som är av stor vikt för att vi med relevans ska ta oss an rådande samhällsutmaningar
- Det behövs en kontinuerlig och systematisk påminnelse om det civila samhället som resurs in i det offentliga vardag
- Kunskap om varandras förutsättning och villkor och hur samverkan kan gå till är central för att kunna och våga ta initiativet
- Konkret samverkan kommer ur kontaktskapande och relationsbyggande
- Samverkan kräver en nyfikenhet och öppenhet gentemot andra aktörers logik och mervärde
- I det jämbördiga mötet och dialogen föds nya innovativa idéer som kan gynna välfärden och invånarna

Under mandatperiod 2019–2022 har överenskommelsen ytterligare konkretiserats inom VGR och det civila samhällets olika verksamheter. Denna slutrapport fokuserar på att följa upp handlingsplanens olika insatsområden. Vi ger även ett antal medskick och rekommendationer inför framtida arbete utifrån utvärderingar som gjorts och den samlade erfarenheten via Överenskommelsens arbete, som vi hoppas kan vara till nytta i det fortsatta arbetet med att utveckla samverkan mellan VGR och det civila samhällets organisationer.

Anna-Lena Holberg

Ordförande för den regionala överenskommelsegruppen

Jan Linde

Samordnare för det civila samhällets representanter i den regionala överenskommelsegruppen

Innehåll

| | |
|--|----|
| Sammanfattning | 5 |
| 1. Kort bakgrund om överenskommelsen | 7 |
| 2. Uppföljning av handlingsplanen 2019–2022 | 7 |
| 3. Övergripande utvecklingsinsatser | 7 |
| 4. Prioriterade utvecklingsområden | 10 |
| 4.1 Hälsa- och sjukvård | 10 |
| 4.2 Regional utveckling | 11 |
| 4.3 Inköps- och upphandlingsfrågor | 13 |
| 4.4 Kommunikation | 13 |
| 5. Lärdomar och fortsatta utmaningar kring samverkan | 14 |
| 5.1 Jämbördig dialog | 14 |
| 5.2 Kunskap om varandra | 14 |
| 5.3 Konkreta utmaningar stärker samsyn och tillit | 14 |
| 5.4 RÖS-gruppens konstellation och representativitet | 15 |
| 5.5 Handlingsplanen som verktyg | 15 |
| 5.6 Ekonomi | 16 |
| 5.7 Processledarnas roll och uppgifter | 16 |
| 5.8 Mervärdet av överenskommelsen | 16 |
| 5.9 Organisatorisk placering | 17 |
| 5.10 VGR – svårfångad men eftertraktad | 17 |
| Slutord | 18 |

Sammanfattning

“Det finns ingen bättre dörröppnare än överenskommelsen; vi har kommit överens om att vi ska prata med varandra. Vi kommer kanske inte alltid överens men vi ska lyssna på varandra. Jag kan vid behov ringa upp kollegor inom det offentliga och säga att ni bryter mot det som är överenskommet med det civila samhället.”

Citat av företrädare för det civila samhället i gruppen för den regionala överenskommelsen (RÖS)

Nedan följer en sammanfattande bild av de huvudsakliga insikter och lärdomar som nuvarande RÖS-grupp vill skicka med inför framtida arbete kring samverkan. Slutsatserna baseras på RÖS-gruppens diskussioner, såväl som dialogtillfällen med underskrivare, lärdomar från insatser inom ramen för handlingsplanen samt Samhällsanalys utvärdering av Överenskommelsen från 2022.

Kunskap är nyckeln

Det finns fortsatt behov av att stärka kunskapen om varandras villkor organisatoriskt för att närma partnerna till dialog och gemensamt finna de bästa samverkansformerna. Även sakkunskap och upplysning om tex det civila samhällets erbjudande kopplat till välfärdstjänster och dess mervärde behövs kommuniceras tydligare.

Representation och förankring

En bred politisk avsiktsförklaring kräver en lika bred politisk representation in i RÖS-gruppen på samma sätt som det civila samhällets representanter i RÖS-gruppen behöver avspegla bredden av underskrivare

Hur urvalet av representanter görs är avgörande för forumets förankring och trovärdighet bland de som ska representeras. Överföring och återkoppling kring överenskommelsearbetet in i de egna rummen, från politiker såväl som det civila samhällets representanter behöver stärkas för ökad kännedom och tillit.

Dialog och grad av ömsesidighet

Den skillnad som råder mellan hur det offentliga och det civila samhället uppfattar behovet av utökad samverkan samt hur respektive part skattar nöjdhet i samverkan behöver uppmärksammas.

Frekventa och fysiska möten mellan politiker och det civila samhällets organisationer är önskvärda ur båda parter perspektiv. I det ömsesidiga mötet och dialogen föds idéer som möjliggör samverkan.

Långsiktigheten

Att ge långsiktigt hållbara förutsättningar för arbetet är avgörande för alla inblandade. Den korta framförhållning som finns idag riskerar att tappa kontinuitet i arbetet via glapp mellan mandatperioder. Att det civila samhällets processledare går på ett kontrakt som förnyas årligen via en underskrivande enskild organisation skapar en osäkerhet såväl på individnivå för den anställde liksom för systemet som är avhängigt kontinuitet. Anställningsförhållandet för processledaren för det civila samhället behöver ses över och formaliseras till ett flerårigt åtagande, tex via ett IOP.

Överenskommelsen borde implementeras i VGR:s beslutsprocesser (på samma sätt som ex jämställdhetsperspektivet). Då minskar risken för att detta perspektiv missas när man beslutar i frågor som på olika sätt berör samverkan mellan VGR och det civila samhället

Mervärdet för användarna

Antal underskrivare måste bli fler och vi behöver få in de grupper som idag inte finns representerade (barn- och ungdomsorganisationer, etniska, religiösa). Alla med intresse är välkomna. Motivet för en underskrivare aktör bör främst vara att det är genom att öka kunskapen om det civila samhällets villkor och möjligheter i relation till tjänstepersoner och politiker i VGR som invånarna i Västra Götaland blir vinnare.

Det behöver bli tydligare vad man kan ha överenskommelsen till. Förväntningar från en underskrivare om mervärde kan med fördel diskuteras vid ansökan och kommunikationen kring mervärde behöver bli mer pedagogisk och lättfattlig. En underskrivare ska få mer än den organisation som inte skriver under.

Även VGR:s tjänstepersoner behöver bli medvetandegjorda om hur samverkan med det civila samhället är relevant och skapar mervärde kopplat till de egna ansvarsområdena.

Aktiviteter och handlingskraft

Överenskommelsens betydelse för samverkan anses öka. Likväl kvarstår utmaningen av att förtydliga Överenskommelsens roll och syfte gentemot alla inblandade. Handlingsplan en framgångsfaktor men behöver vara ett mer levande dokument där prioriteringar och former för arbetet ständigt utvärderas och utvecklas. Flertalet av de prioriterade områdena är stora och viktiga och behöver tid för att förflyttning ska ske. Särskilt det civila samhällets potential inom förebyggande och hälsofrämjande samt upphandlingsfrågor är områden som kräver fortsatt fokus.

Alla förvaltningar inom VGR står som genomförare av handlingsplanens ambitioner i sina ordinarie processer; något som behöver understrykas för att få mer nytta av överenskommelsen.

Organisatorisk hemvist i en ny politisk organisation

Central placering är önskvärt med en långsiktighet i åtagande som manifesteras via avtal om avsättning av resurser till processledare och representanter från båda parter. En avsiktsförklaring som spänner över samtliga VGR:s ansvar och verksamhetsområden kräver en lika bred och engagerad politisk representation för ökad möjlighet till driv i arbetet.

Mötesstruktur och arbetsformer

Mötesfrekvensen i RÖS-gruppen på ca 10 gånger om året är viktig för kontinuiteten och flödet. Förmöten med det civila samhället representanter som introducerats under mandatperioden har bidragit till att samla och lyfta upp viktiga medskick från det civila samhället.

Överenskommelsen är ett av de strukturerade forumen för dialog som VGR och det civila samhället har att tillgå. VGR behöver samordna kontakten och samarbetet med det civila samhällets organisationer internt för ett mer enhetligt förhållningssätt. Förslagsvis skulle en bred grupp på tjänstepersonsidan kunna tillsättas som skulle underlätta en högre grad av samsyn och koordinering i frågor som det civila samhället.

1. Kort bakgrund om överenskommelsen

Överenskommelsen mellan VGR och det civila samhället syftar till att tillsammans utveckla välfärden. Genom att skapa en jämbördig dialog mellan det civila samhällets olika företrädare och VGR ökar kunskapen om respektive part. Det i sin tur skapar bättre förutsättningar för nya och innovativa samverkansformer kring gemensamma samhällsutmaningar. Genom samarbete och aktiv dialog skapas ett hållbart samhälle med bättre förutsättningar för utveckling av Det goda livet i Västra Götaland.

Principerna självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald är vägledande för hållbar samverkan oavsett om samverkan tar sitt uttryck via information, dialog, partnerskap eller annan form.

Det är upp till varje enskild organisation inom det civila samhället att ta ställning till om den stödjer och undertecknar överenskommelsen eller inte. Verksamheter som undertecknar överenskommelsen skall ha ett regionalt perspektiv med syfte att verka regionalt och/eller delregionalt. 2022 uppgår antalet underskrivare till 114 organisationer; bland 27 federationer som har tagit på sig röstbärrollen för mindre föreningar. Det innebär med en ökning av 10 underskrivare sedan slutet av förra mandatperioden.

2. Uppföljning av handlingsplanen 2019–2022

I överenskommelsen, som löper tills vidare, finns en handlingsplan som ligger till grund för Överenskommelsegruppens arbete. Denna handlingsplan är framtagen gemensamt mellan det civila samhället och Västra Götalandsregionen. Den bygger på det utvecklingsarbete som gjordes under förra mandatperioden 2015–2018 och är en vidareutveckling av den. Det är VGR med dess nämnder, beredningar och styrelser som ansvarar för att handlingsplanen genomförs under planperioden via befintligt utvecklingsarbete.

Syftet med handlingsplanen för 2019–2022 har varit att bli mer operativ än vad arbetet under tidigare mandatperiod kunde åstadkomma, där arbetet kan ge goda effekter direkt för både invånare, region och för de involverade organisationerna. En pandemi kom dock emellan vilket hämmade planer på mer utåtriktade och synliga dialoger och event. En omställning till det digitala gjorde ändå att arbetet kunde fortsätta, ibland med ökat deltagande från invånare och organisationer som inte hade haft möjlighet att delta fysiskt.

Den utvärdering som genomfördes 2021–2022 visar att graden av jämbördig dialog har ökat mellan VGR och det civila samhället och att fler upplever att samverkan sker mer i form av partnerskap än tidigare. Det visade sig även att det är fler idag än 2018 som tycker att överenskommelsen har haft en betydelse för samverkan.

3. Övergripande utvecklingsinsatser

Handlingsplanen för 2020–2022 består av fyra identifierade verksamhetsövergripande utvecklingsinsatser, 1–4. De främsta resultaten på övergripande nivå presenteras nedan;

- Verka för att tidig samverkan mellan det civila samhället och VGR:s olika verksamhetsområden sker så att reella och nytänkande samverkansformer blir synliga och genomförbara.

Under 2019–2022 har flertalet gemensamma samhällsutmaningar och samverkansfrågor varit uppe för utredning och diskussion, däribland pandemin och dess konsekvenser för det civila samhället, integrations- och segregationsfrågor, förebyggande hälsoinsatser, brukarinflytande, kriterier för ekonomiskt stöd, upphandlingsproceduren, platsutveckling, ekonomiska stöd och IOP. Under sista året har tid ägnats åt att samverka i sig utifrån den utvärdering som färdigställdes våren 2022. Temana återspeglar överenskommelsens handlingsplan och syftar till att undersöka hur tidig samverkan skulle kunna ske inom respektive område.

Överenskommelsegruppen (RÖS-gruppen) har under perioden bestått av fem representanter från det civila samhället och fem förtroendevalda i beredningen för folkhälsa och social hållbarhet. Gruppen som har träffats ca 10 gånger per år är ett forum för strukturerad dialog där man belyser aktuella samhällsutmaningar, pågående utvecklingsarbeten och hinder och möjligheter för samverkan. Gruppens arbete består i att belysa hur samverkan mellan VGR och det civila samhället fungerar samt föreslå konstruktiva vägar framåt, för ökad samverkan.

Under mandatperioden har beredningens ledamöter pga. pandemin inte kunnat fullfölja ambitionen att besöka samtliga regionens nämnder och styrelser och utöver det ett antal civila samhällets organisationer, för att informera om överenskommelsen och den egna organisationens ansvar. Det gjorde man under föregående mandatperiod och det är målet att återuppta i och med den nya mandatperioden 2023–2026.

Under framtagandet av den regionala utvecklingsstrategin påpekade Överenskommelsegruppen att det civila samhället saknades i skrivningarna och att VGR på ett tydligare sätt behöver ta med det civila samhället i genomförandet av strategin. Det civila samhällets inspel till strategin och vidareutvecklingen av kraftsamlingar och de långsiktiga prioriteringarna har sedan kunnat lyfta fram och förtydliga det civila samhällets roll i genomförandet. Kraftsamling fullföljda studier identifierades som ett sådant område där samverkan kan och bör konkretiseras.

Något som lyfts fram under perioden som ett nytt och särskilt värdefullt arbetssätt inom ramen för överenskommelsen är att underskrivande organisationer har erbjudits möjlighet att bidra med sina kunskaper till pågående utvecklingsprocesser. Ett antal referens- och arbetsgrupper med representation från det civila samhället har varit aktiva och bidragit med kunskap och perspektiv i ett tidigt skede. Överenskommelsegruppen har samordnat organisationernas val av representanter in i grupperna.

Även tjänstemannaorganisationen har varit aktiv och delaktig i, eller initierat olika samverkansamtal. VGR-ansvariga tjänstepersoner för SMS-livräddarverksamhet kontaktade under våren Överenskommelsen med en förfrågan om att etablera en samverkan med det civila samhället för att utveckla SMS-livräddartjänsten. Överenskommelsen bjöd då in till ett första möte för intresserade organisationer där SMS-livräddarverksamheten och dess önskan om samarbete med det civila samhället presenterades. Resultat blev att ett IOP som startade under 2022 mellan VGR:s verksamhet SMS-livräddare och två civilsamhällesaktörer.

- Bygga upp kunskap hos nyckelpersoner inom det civila samhället och VGR för att öka kunskapen om varandras verksamheter och förutsättningar för att på sikt ge möjligheter för kontinuerlig utveckling av samverkan inom respektive verksamhetsområde.

En viktig uppgift för Överenskommelsen har varit att samla människor och organisationer för kunskapsspridning och möjligheter att ha dialog kring nya sätt att samverka. De fysiska sammankomsterna har under mandatperioden förekommit i betydligt mindre utsträckning utifrån rådande samhällsläge med pandemin. Via digitala medel har överenskommelsearbetet ändå kunnat hålla en hög grad av aktivitet gentemot underskrivare i form av nätverksmöten, dialogmöten, arbets- och referensgrupper, samt andra informationsträffar. I viss mån har den digitala varit mer inkluderande då den kunnat nå ut till fler och möjliggjort för de som inte hade kunnat vara närvarande fysiskt, att ändå delta.

Via enkäter och nyhetsbrev har kunskapsfrågor kring det civila samhällets insatser i komplexa samhällsutmaningar förmedlats. Texten vad gör civilsamhället för att unga människor inte ska fastna i kriminalitet”, ”vad tycker civilsamhället är nyckelfrågor kring migration och vilka behov ser mindre aktörer inom det civila samhället för att kunna gå in i upphandlingsproceduren med VGR?

Under 2021–2022 tog Överenskommelsen fram en webbutbildning på temat samverkan. Syftet är att stärka kunskapen såväl hos tjänstepersoner och förtroendevalda både inom offentlig sektor som det civila samhällets organisationer om möjligheter till samverkan. Utbildningen är unik i sitt slag och har rönt stort intresse även nationellt.

- Ta lärdom av pågående utvecklingsarbete inom samverkansområdet och i förekommande fall implementera det i verksamheterna.

Överenskommelsens representanter och processledare har engagerats in i olika sammanhang och samverkan utifrån sakkunskap och erfarenhet, som bollplank kring samverkan generellt och som remissinstans utifrån specifika frågor. De har varit behjälpliga i utvecklingsfrågor via olika förfrågningar från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Nationellt samråd för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD), Delegationen mot segregation (Delmos), Sveriges kommuner och regioner (SKR), Nordiska rådet samt VGR och insatser kopplade till covid och flyktingmottagande. Flertalet kommuner och andra regioner (däribland Skåne och Västernorrland) har tagit kontakt för frågor kring samverkan och för att ta del av informations- och utbildningsmaterial.

VGR anses ligga i framkant vad gäller arbetet och samverkan med det civila samhället inom överenskommelsens ram.

VGR är initiativtagare till ett regionalt nätverk för lokala överenskommelser som har som syfte att bidra i utvecklingen av fler lokala överenskommelser i Västra Götaland. Utöver att agera bollplank och kunskapsresurs till andra kommuner med frågor kring samverkan har nätverket under perioden arrangerat en gemensam utbildning med Johan von Essen, en av Sveriges främsta civilsamhällesforskare. Föreläsningen textades och ligger på överenskommelsens hemsida på vregion.se.

- Utveckla arbetssätt avseende Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP).

Under perioden har överenskommelsegruppen, tillsammans med företrädare från hälso- och sjukvårdsstaben, tagit fram nya regiongemensamma riktlinjer och rutiner för hantering av IOP inom VGR. En arbetsgrupp tillsattes med underskrivare inom överenskommelsen

och riktlinjerna stod färdiga under hösten 2021. Dialogen runt IOP riktlinjerna har beskrivits som ett av de bästa exemplen på samverkan. Tanken med IOP är just att det ska användas inom områden där utveckling kring en gemensam samhällsutmaning är viktigt. Det var därför särskilt relevant att möjligheten att ett IOP kan tecknas för fem år skrevs in i de nya riktlinjerna.

Två utbildningstillfällen om IOP har genomförts för att bygga kunskap och för att underlätta arbetet; ett för hälso- och sjukvården (2021) liksom ett för tjänstepersoner inom Regional utveckling (2022). I skrivande stund finns 13 pågående IOP, samtliga inom hälso- och sjukvården.

4. Prioriterade utvecklingsområden

Utöver de verksamhetsövergripande utvecklingsinsatser har fokus legat på följande prioriterade utvecklingsområden, under perioden 2020–2022.

1. Strategisk utveckling av samverkan mellan det civila samhället och Västra Götalandsregionen inom området hälso- och sjukvård.
2. Strategisk utveckling av samverkan mellan det civila samhället och Västra Götalandsregionen inom området regional utveckling
3. Strategisk utveckling av samverkan mellan det civila samhället och Västra Götalandsregionen inom området inköp och upphandling

Nedan följer en redovisning av de prioriterade verksamhetsområdena inom ramen för handlingsplanen för perioden 2020–2022.

4.1 Hälso- och sjukvård

Sjukvården står inför en stor omställning och inom programområdet Nära vård, inom vilket det finns en stor potential för verksamhetsutveckling bland annat i samverkan med det civila samhället. Inom koncernstab hälso- och sjukvård har arbete genomförts under perioden med att stimulera hälso- och sjukvårdens verksamheter att verka tillsammans med aktörer inom det civila samhället och för att utforma samverkansformer och IOP.

1. *Utveckla hälsofrämjande och förebyggande insatser med och för individer och grupper samt*
2. *Utveckla rehabilitering och habilitering med och för individer och grupper.*

Överenskommelsen har under perioden ingått i projektgruppen för pilotprojektet Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser omställningen/Nära vård på Sjukhusen i väster via Angereds närsjukhus och på vårdcentraler i Alingsås och Lerum, där det civila samhället deltar i utvecklingsarbetet. Pilotprojektet har haft som ett av målen att öka samverkan med civilsamhället och tillsammans undersöka strukturer och samarbeten och deras påverkan på möjligheterna till förbättrad folkhälsa. Lärdomar från piloten som rör samverkan med lokala föreningslivet har varit att förutsättningslösa dialoger ofta leder till egna förslag och initiativ men att det ändå har varit positivt (som erbjudandet till medverkan aktivitetskatalogen i Lerums fall) i den första inledande dialogen. Det har även uppfattats som positivt av många att hälso- och sjukvården tar kontakt. Det blir bäst då insatsen utformas utifrån den ideella verksamhetens behov och önskemål och dess möjligheter att stötta målgrupper.

Via ett nära samarbete mellan överenskommelsens processledare och tjänstepersoner inom Koncernstab hälso- och sjukvård har riktlinjer och rutiner för regiongemensam hantering av IOP utvecklats. Det har underlättat för regionens verksamheter att ingå IOP med det civila samhällets aktörer och antalet IOP med hälso- och sjukvården har ökat under perioden till att idag gälla 13 pågående IOP och ett 14:e på gång. Därutöver har samråd och verksamhetsutveckling skett inom områdena SMS-livräddare, barns utsatthet och det civila samhällets roll inom migration och hälsa.

Det civila samhället inom överenskommelsen har parallellt tagit initiativ till och producerat en skrift: från idé till IOP för att underlätta för det civila samhällets aktörer att öka sin kunskap och få information om tillvägagångssättet för ett IOP samarbete.

Brukarorganisationer har under perioden utvecklat former för samverkan, både på strategisk och strukturerad nivå samt kring hur samverkan kan ske på verksamhetsnivå och i arbetet direkt med patienterna. Arbetet har inriktning både på somatisk och psykisk sjuklighet och aktörerna har tillsammans 100-talet medlemsorganisationer, även om det i första hand är federationer som NSPH, Funktionsrätt och Brukarrådet för missbruksfrågor som deltar i arbetet.

Samarbetet med koncernstab hälso- och sjukvård, utöver samverkan kring IOP, har under perioden gjort ett tillfälligt uppehåll på grund av hälso- och sjukvårdens prioritering av pandemin. Hälso- och sjukvårdens utsedda kontaktperson avslutade sin tjänst under sommaren 2021 och en ny kontaktperson kunde utses i början av januari 2022.

4.2 Regional utveckling

Inom ramen för regional utveckling ryms forskning, utveckling och utbildning, infrastruktur och kollektivtrafik, kultur, miljöfrågor, näringslivsfrågor och social hållbarhet. Som vägledning och förankring för överenskommelsearbetet finns den regionala utvecklingsstrategin. Inom verksamhetsområdet ryms även arbetet med det civila samhällets röstbärrroll samt demokratiutveckling.

Under perioden 2019–2022 har VGR och det civila samhället sökt utveckla och stärka samverkan inom tre specifika områden som beskrivs utifrån rubrikerna nedan.

Utöver dessa tre är värt att notera flera processer där VGR och det civila samhället har samverkat i ett tidigt skede;

En representant från det civila samhället deltog i planeringsgruppen inför vårens lansering av den regionala utvecklingsstrategin. Via Överenskommelsegruppen har representanter för det civila samhället nominerats till en arbetsgrupp med uppgift att ta fram nya anvisningar för verksamhetsstöd för folkhälsa och social hållbarhet. Likaså till att ingå i en referensgrupp för revidering av policyn för ekonomiskt stöd till det civila samhället. Vid revidering av policy för ekonomiskt stöd till det civila samhället erbjöds underskrivare att delta i en informationsträff under hösten. Sammankomsten var inledningen på en remissrunda som avslutades i början av år 2022. Likaså bjöd överenskommelsen in till hearing om anvisningarna för verksamhetsstöd med inriktning folkhälsa under november. VGR bjöd in underskrivare inom Överenskommelsen till en särskild information och diskussion kring ett initiativ att gå samman och söka medel via Asyl-, migration- och integrationsfonden (AMIF).

Under året har processledaren från det civila samhället även bjudit in underskrivande organisationer till flera digitala nätverksträffar med syfte att öka kunskaperna samt att informera om bland annat olika möjligheter till ekonomiska stöd via VGR.

Överenskommelsegruppen har även framfört kritiska perspektiv på tex hur folkhögskolorna fick en ny hemvist under RUN då studieförbunden fick vara kvar under KUN. En förflyttning som upplevdes som oförankrad hos det civila samhället och ett beslut som togs över huvudet och inte i linje med den avsikt om jämbördig dialog som överenskommelsen manar till.

Under 2022 blev överenskommelsen återigen en kanal för VGR:s kontakter med det civila samhället; med möjligheten att samla aktörer inom det civila samhället och bidra med kunskap till regionens arbete med flyktingmottagandet av människor från Ukraina.

1. Utveckla samhälls-entreprenörskap och sociala innovationer

Behovet av att stödja samhälls-entreprenörskap och sociala innovationer är fortsatt tydligt. Här har överenskommelsegruppen och näringslivsenheten inom regional utveckling, tillsammans med det civila samhället haft en dialog under perioden. Det har handlat om hur vi kan stimulera socialt entreprenörskap och sociala innovationer genom att öka kunskaperna om det civila samhällets möjligheter inom området företagande och tjänsteproduktion. Den sociala ekonomins råd (SER) och Överenskommelsegruppen har mötts vid ett par tillfällen under perioden för att diskutera på vilka sätt respektive part kan gynna en sådan utveckling och hur samverkan grupperna emellan kan se ut framåt.

2. Verka för innovativ och nyskapande platsutveckling för en sammanhållen region, samt för den enskilda platsen, områdets och/eller sammanhangets förbättrande.

Överenskommelsegruppen har samverkat med förvaltningen för kulturutveckling, koncernstab kultur och näringslivsenheten, kring idéer hur det civila samhället kan lyftas fram inom området platsutveckling. I platsutvecklingsarbete ingår i stort sett alltid det civila samhället men det som visat sig vara en utmaning är att skapa långsiktiga samverkansplattformar. IOP som samverkansform har fortsatt varit föremål för diskussioner, för att formalisera det civila samhällets bidrag in i dessa utvecklingsprocesser och för att skapa en långsiktighet.

Överenskommelsen har lyft in frågan och lyssnat in aktörer inom det civila samhället som är viktiga och drivande för platsutveckling lokalt. Ett planerat kunskapsseminarium för metodspredning och ökad kunskap om det civila samhällets möjligheter i samverkan med det offentliga har inte kunnat prioriteras pga. pandemin.

I syfte att stärka kunskapen om platsutveckling inom överenskommelsegruppen deltog en tjänsteperson från förvaltningen för kulturutveckling vid 2021 års sista möte. Inom RÖS gruppen finns ett stort intresse av att fortsätta följa upp samtalen under 2022 och processledarna är sedan januari 2022 påkopplande Regional utvecklings ”Team platsutveckling” för att uppmärksamma och bidra till fortsatt driv i frågan.

3. Verka för att Kraftsamling fullföljda studier realiserar inom området samverkan mellan det civila samhället och VGR

Det civila samhällets inspel till strategin och vidareutvecklingen av kraftsamlingar och de långsiktiga prioriteringarna har kunnat lyfta fram och förtydliga det civila samhällets roll i

genomförandet. Kraftsamling fullföljda studier identifierades som ett sådant område där samverkan kan och bör konkretiseras i och med att kraftsamlingen blev en del av den regionala utvecklingsstrategin 2021.

De delregionala dialoger som planerades till 2020 ställdes in pga. pandemin. De syftade just till att etablera närmare relationer och utröna samverkansmöjligheter kring ungas möjligheter att fullfölja sin skolgång. I stället organiserades under 2022 en digital träff i form av ett kunskapsseminarium där Alireza Behtoui (forskare vid Södertörns högskola) föreläste med syfte kunskapsökning och synliggörandet av det civila samhällets potential. På det följde en dialog i minde grupper. Seminariet som var mycket uppskattat ledde vidare till en programpunkt på konferens fullföljda studier på temat det civila samhällets betydelse för fullföljda studier med samma forskare.

4.3 Inköps- och upphandlingsfrågor

Överenskommelsegruppen har under perioden fört dialog med VGR:s inköps- och upphandlingsverksamhet för ökade möjligheter för det civila samhället och särskilt mindre aktörer att lägga anbud och bli upphandlade. Målet på lång sikt är att fler utförare med en större mångfald ska bli delaktiga i länets utveckling.

Under handlingsplansperioden har VGR och det civila samhället sökt utveckla och stärka samverkan via två spår;

1. Se till att anbudsskolor anordnas så att mindre civilsamhällesaktörer ges förutsättningar och kunskap att kunna lämna anbud till Västra Götalandsregion.
2. Differentiera upphandlingarna så att det finns möjlighet till delade kontrakt, reserverad upphandling, upphandling med sociala hänsyn med mera.

De anbudsskolor som planerades redan 2020 för att göra de små aktörerna anbudsbekväma har inte genomförts. Det har visat sig att det finns andra aspekter att ta itu med först; såsom relevansen bland mindre aktörer för de upphandlingar som utlyses från VGR, s.k. matchning. Först när det finns relevanta upphandlingar som mindre aktörer kan lägga anbud på kommer en anbudsskola att arrangeras. Via en undersökning bland överenskommelsens underskrivare framkom det att; det behövs generellt en ökad kunskap om inköps- och upphandlingsfrågor;

Sedan 2019 finns en tvärbetsgrupp inom Regional utveckling som tillsammans med Koncerninköp försöker driva kring differentiering i upphandling. I denna grupp finns den sociala ekonomins råd representerad via tjänstepersonstöd. Genom med tätare samarbete med denna arbetsgrupp från överenskommelsens sida kan arbetet vidareutvecklas om hur vi kan öka delaktigheten i ett tidigt skede för att stärka samverkan. Ett nytt lagförslag under 2022 liksom en ny inköspolicy antagen 2022 inom VGR kan få gynnsamma effekter på aktörer inom det civila samhället och deras möjligheter att ingå i upphandlingar.

4.4 Kommunikation

Under perioden har kommunikationsinsatserna stärkt upp betydligt. En Facebook sida har skapats och underhållit med inlägg ca en gång i veckan. Ett månatligt nyhetsbrev har gått ut till ca 500 läsare som huvudsakligen riktar sig till det civila samhället men som även fått ökad spridning inom Västra Götalandsregionen samt andra aktörer. Forskningsrapporter, myndighetsrapporter samt statliga utredningar inom området beaktas, liksom regionala och lokala processer inom området. I förekommande fall delges rapporter och kunnande till

andra avdelningar inom VGR samt till det civila samhället. Månadsbrevet har en hög läsfrekvens på 45–65% och fungerar som en bred kanal för aktuella utvecklingsfrågor som rör civilsamhället och information kring möjligheter till finansiering osv.

Webbsidan har arbetats om för ökad överskådlighet och aktualitet och en kortversion av mötesanteckningar från RÖS-gruppen finns att läsa via hemsidan. Även överenskommelsens logga och den grafiska profilen har bearbetats och förnyats.

5. Lärdomar och fortsatta utmaningar kring samverkan

5.1 Jämbördig dialog

Pandemin har till viss del försvårat och begränsat möjligheter till möten och dialog och det finns en ambition och vilja hos alla parter att stärka upp dialogen genom att öka graden av interaktion via fysiska möten. Den typ av större konferenser och andra kontaktytor som arrangerades mer frekvent innan pandemin är viktiga att återuppta. Dessa tillfällen har visat sig öppnat för nya samtal, nya former, och för nya konstellationer. I detta ryms också skapandet av nya innovativa lösningar som behövs för framtida utmaningar. I dialogen kan vi visa på nyttan på bägge sidor; båda partner kan då se nyttan av den andre via ökad kunskap och kännedom

5.2 Kunskap om varandra

Utvärderingen från 2022 visar fortsatt på att kunskapen om varandras förutsättningar behöver stärkas. Tydligt att vi behöver sprida information om arbetet vidare inom VGR genom ett ex delat utvärderingsrapporten med de nämnder och styrelser som är berörda.

Kunskapen om föreningarnas förebyggande och avlastande effekt måste nå politiker liksom tjänstepersoner via väl genomtänkta kommunikationsunderlag. Politikens roll som budbärare av kännedomen om det civila samhällets betydelse är central.

Pandemin är en tydlig faktor som under denna mandatperiod har påverkat graden av dialog som tidigare har kunnat föras med politiken via besök i andra nämnder och styrelser liksom begränsat offentliga evenemang.

5.3 Konkreta utmaningar stärker samsyn och tillit

I den senaste utvärderingen är det tydligt att ökad samsyn och tillit har skapats under perioden via exempelvis arbetet med nya riktlinjer för IOP som har haft stor betydelse för upplevelsen av graden av samverkan. Även arbetet kring de sociala hållbarhetsmålen anses vara en process som närmast parterna varandra. Hur överenskommelsen bidrar till stärkta förutsättningar för samverkan tydliggörs såväl inåt den egna organisationen som utåt, då det finns konkreta utmaningar att samverka kring såsom fullföljda studier och platsutvecklingsfrågor.

Värt att notera från utvärderingens öppna svarsfält är att det verkar finnas en diskrepans i uppfattningen om hur samverkan faktiskt sker. Utvärderingen identifierade att det finns en osäkerhet bland tjänstepersoner om samverkan bör stärkas. Många frågar sig på vilket sätt samverkan med det civila samhället kommer in i deras arbetsvardag och vad kan det innebära för deras uppdrag. Här krävs sannolikt en utveckling av utbyte och

kunskapsöverföring från de tjänstepersoner med stor erfarenhet av att samverka med det civila samhället och en vägledning till de som ännu inte kan orientera sig i frågorna.

5.4 RÖS-gruppens konstellation och representativitet

Under mandatperioden har RÖS-gruppen bestått av 10 personer; fem förtroendevalda och fem representanter från det civila samhället. Detta jämfört med den tidigare beredningen som bestod av 16 representanter där hälften var från det civila samhället och hälften från partierna representerade i RF. Tidigare sammansättning underlättade för en samordnad dialog vilket var centralt för arbetet i det initiala skedet. 10 representanter har ansetts som för få.

Oavsett antal representanter har frågan lyfts om det ens är möjligt att säga sig representera alla undergrupper som representant för en federation (i dagligt benämnd som paraplyorganisation) inom RÖS. Är det ens rimligt att ha den ambitionen? Ett större antal representanter skulle kunna anses täcka upp fler röster för det civila samhället liksom förtroendevalda inom fler nämnder/beredningar skulle representera fler verksamhetsområden inom regionen som Överenskommelsen säger sig ta ett helhetsgrepp runt.

Hur representanterna kommunicerar kring överenskommelsen inom sina egna organisationer liksom i vilken grad de förtroendevalda inom RÖS-gruppen sprider ordet om överenskommelsen och lyfter de frågor som identifieras som viktiga i sina politiska forum är centralt för överenskommelsens genomslag. Förberedelser och efterarbete samt utbildning mellan träffar har visat sig ge god effekt. För att bättre kunna ge inspel till agendan har det civila samhällets representanter hållit förmöten inför varje RÖS-möte. Ett antal studiecirkel har arrangerats under perioden på temat samverkan och har totalt sett involverat samtliga representanter i RÖS-gruppen. Även nyhetsbrevet i det civila samhällets regi har bidragit till att såväl representanternas organisationer som övriga underskrivare har fått en regelbunden återkoppling från mötena och genomförandet (via handlingsplanen).

5.5 Handlingsplanen som verktyg

Processen med att ta fram handlingsplanen har setts som en framgångsfaktor där det gemensamt i ett tidigt skede diskuterades vad som ska prioriteras och vad överenskommelsen skulle samverka kring. Den höga raden av delaktighet skapade en god utgångspunkt och hög grad av acceptans och ansvarstagande för inriktningen i handlingsplanen.

Under perioden konkretiserades handlingsplanen in i en aktivitetsplan för att skapa en samsyn i vilka åtgärder som varje insatsområde skulle kunna innebära i praktiken. Handlingsplanen har sedan följts upp årligen och återrapporterats till beredningen via RÖS-gruppens presidium.

En förbättringspotential framåt är att i samband med uppföljningen även ta ett större omtag runt inriktningar och prioriteringar för att synka med omvärldsläge och rådande behov. Ett mer förändringsbenäget förhållningssätt krävs och möjligt en medskapande process årligen för att synka behoven. Samtliga insatsområden är fortsatt relevanta i arbetet framåt.

5.6 Ekonomi

Under mandatperiod har överenskommelsens budget uppgått till 1,4 MSEK.

Budgeten täcker tjänstemannafunktion (under 2022) 50 % processledare gentemot det civila samhället), arvode till beredningens ledamöter samt verksamhetsmedel.

50% processledare gentemot VGR bekostas av annan budgetlinje inom ramen för Beredningen för folkhälsa och social hållbarhet budget (BFSH). Verksamhetsmedlen gör det möjligt för Överenskommelsen att verka i eget namn; initiera konferenser och utbildningar vilket stärker ”varumärket”.

5.7 Processledarnas roll och uppgifter

Överenskommelsens processledare arbetar med överenskommelsen 50 % vardera, varav en stor del utgörs av intern och extern kommunikation (med visst stöd från VGR:s kommunikationsavdelning). En arbetsfördelning klargör processledarnas olika mandat och uppgifter. Därutöver finns medarbetare, inom koncernstaberna hälso- och sjukvård, regional utveckling samt koncerninköp, som i enlighet med regiondirektörens verkställighetsbeslut, ska vara behjälpliga med implementeringen i den egna organisationen. Ekonomistöd finns också vid behov.

Det finns önsknings från det civila samhället att processledaren tilldelas mer tid för arbete. För VGR:s del så är det viktigt att tiden är lika.

En viktig aspekt är att det in nuläget endast kontrakteras en processledare på årsbasis och via anställning på en av de underskrivande organisationerna. Det gör situationen sårbar då anställningen inte ger någon trygghet för den enskilde och innebär en ”risk” för den organisation som anställer att på sikt ”tvingas” LASa in personen i fråga.

5.8 Mervärdet av överenskommelsen

Många delar av det civila samhället är nu delaktig i överenskommelsearbetet. Arbetet med att vidga det civila samhällets intressefält in i överenskommelsen har skett vilket innebär ytterligare närmanden till idrottsrörelsen och trossamfunden. Det har gett resultat men det är fortsatt några områden som vi ser behov av; etniska föreningar (invandrarföreningar), trossamfund utöver Svenska kyrkan samt ungdomsorganisationer. En utmaning vad gäller ungdomsorganisationer är att de i många fall är nationella organisationer med lokala arbetsgrupper, med få lokala/regionala representanter med strategiska uppdrag.

Det behöver bli tydligare i kommunikationen vad det innebär att skriva under överenskommelsen. Den externa kommunikationen om nytta/syftet och vad man får ut av det är en mycket viktig punkt, liksom framåt hur det ska gestaltas. Vi måste klargöra att det inte är en gräddfil till bidrag utan att motivet för en underskrivare bör vara att via dialog och ömsesidigt utbyte av kunskap och erfarenhet skapa bättre förutsättningar för invånarna i Västra Götaland att åtnjuta det goda livet.

Ett behov har uppstått av att nyansera bilden av de 114 underskrivarna; att det handlar om en skara bestående av federationer som representerar flera föreningar, till mindre kulturföreningar. Det är också intressant att illustrera vilka delar av regionen som underskrivarna täcker. I anslutning till ovan är det också relevant att analysera på vilket sätt organisationer gynnas av att delta i överenskommelsearbete; är överenskommelsen den mindre föreningen eller den större organisationens forum? Är engagemanget för

samverkansfrågor viktigast att bejaka hos en liten organisation eller är deltagande i form av federation viktigast att prioritera.

5.9 Organisatorisk placering

Överenskommelsen har gått från att vara placerad direkt under Regionfullmäktige (RF) till BFSH under perioden 2019–2022. Eftersom överenskommelsen inbegriper regionens samtliga verksamhetsområden ser överenskommelsegruppen det som en stor fördel att överenskommelsefrågan inom VGR skulle placeras centralt. Den organisatoriska placeringen av överenskommelsen i regionens politiska hierarki är en fråga som av båda parter är avgörande för att få ökad tyngd och relevans i överenskommelsearbetet; där önskvärt är en placering direkt under Regionstyrelsen.

Arbetet med att genomföra överenskommelsen kräver såväl en tydlig politisk hemvist som en tydlig och väl förankrad tjänstemannaorganisation. Det krävs också att frågan bärs inom de olika förvaltningarna och nämnderna och det är inget arbete och som löses på ett lätt och snabbt sätt. Här krävs en tydlighet, en långsiktighet och en politisk vilja och riktning med tydliga mandat och uppdrag. Det är av stor vikt att arbetet får fortgå även under kommande mandatperioder.

5.10 VGR – svårfångad men eftertraktad

Synen på VGR och svårigheten att som civilsamhällesaktör veta var information finns, vilken ingång som gäller och hur en får fatt på rätt person kvarstår. Det omnämndes i den senaste slutrapporten och samma uppfattningar avspeglas även i den senaste utvärderingen. Respondenterna från det civila samhället upplever VGR:s organisation som det största hindret för samverkan, exakt som vid utvärderingen från 2018. Former för samverkan varierar, många samverkansytor, flera ingångar till tjänstemannaorganisationen. Det anses svårt att hitta in men parallellt med det är VGR en stor organisation som är attraktiv att samarbeta med.

Behovet av ökad samordning internt inom VGR för att skapa en så transparent och jämbördig relation mellan regionen och det civila samhället är något som påtalas inom ramen för den långsiktiga prioriteringen ökad inkludering. Behovet av en ökad tydlighet generellt för samordningsfrågor mellan det civila samhället och VGR gäller inte bara via Överenskommelsens underskrivare. Därför bör VGR se över och synka sina egna kontaktytor med det civila samhället, för ökad tydlighet framåt.

Vi skulle behöva kartlägga, vilka olika relationer har VGR med organisationerna samt finansieringsflödet och andra kopplingar till det civila samhället.

Slutord

Vi ser att samverkan mellan det offentliga och det civila samhället är en viktig pelare för ett hållbart utvecklingsarbete. I dialogen sektorerna emellan föds de nya innovativa idéerna som via samverkan stärker vår gemensamma välfärd. I detta spelar den regionala överenskommelsen en roll i formen av avsiktsförklaring och ambition för samverkan. Det i sig utgör ett starkt symbolvärde.

Överenskommelsen ger även en struktur för den återkommande, jämbördiga dialogen runt villkoren för samverkan. Överenskommelsen som delad viljetryck fungerar även som en objektiv norm som såväl offentliganställda som civila samhällets representanter kan peka på och hänvisa till då principer om jämbördighet frångås. På så sätt har Överenskommelsen inte bara ett starkt symbolvärde utan bidrar även med en kontinuerlig kontaktyta mellan det civila samhällets aktörer och de förtroendevalda